

Odpovědi na dotazy z konzultačních dnů pro pracovníky vykonávající agendu SPO, konaných na KrÚ JMK ve dnech 22.07. – 23.07.2020

1. Problematika umístování/přemístování dětí do zařízení pro výkon ústavní výchovy

OSPOD poukázal na nedostatek míst v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy, zejména také na zdoluhavý proces ve vztahu ke koordinaci zjišťování volných kapacit zařízení a soudního řízení při přemístování nezletilých do „adekvátnějšího“ zařízení. Jedná se především o nezletilé děti, které jsou v evidenci kurátorů pro mládež a vykazují výrazné výchovné problémy ve spojení s dalšími sociálně-patologickými jevy. K tomuto bylo sděleno (stejně jako na předchozích pracovních setkáních), že s tímto problémem se potýkají i ostatní kraje. Na tento problém je opakovaně poukazováno i při pracovních setkáních na MPSV. Nutno však podotknout, že zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy je v gesci MŠMT a dále pak i na to, že obecně je snaha počet nezletilých dětí v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy spíše snižovat.

OSPOD by měl před nařízením ústavní výchovy vyčerpat všechna „mírnější“ opatření a v případě, že nevedla k nápravě, není možné dítě svěřit do náhradní rodinné péče, pak je možné nařídit ústavní výchovu. V případě nutnosti přemístění do vhodnějšího zařízení je třeba i zařízení považovat za účastníka řízení (viz. Komentář PhDr. Macela a spol. *Poskytovatel služeb (zřizovatel zařízení, a má-li zařízení právní subjektivitu, pak samo ústavní zařízení) je uváděn přímo ve výroku rozhodnutí. Poskytovat dítěti péči a zaopatření se mu tak přikazuje výrokem soudu. Podle § 159a o. s. ř. platí, že „je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení“. Je tedy závazný i pro poskytovatele služeb jako účastníka řízení o výchovném opatření. Pokud by ovšem soud s poskytovatelem služeb jako s účastníkem nejednal, výrok by pro něho nijak závazný nebyl a nebylo by pak možno dítě (bez souhlasu poskytovatele služby) do péče zařízení vůbec přijmout. Tuto významnou okolnost poručenské soudy samozřejmě musí vést v patrnosti a dodržovat zásadu účastenství poskytovatelů služeb v řízení. Jinak by výsledkem soudního řízení byla procesně vadná, a především materiálně nevykonatelná rozhodnutí.“)*

Ve vztahu k činnostem soukromých zařízení pro výkonu ústavní péče sdělujeme, že jsou všechna vedena v Rejstříku škol a školských zařízení, v případě nespolupráce s OSPOD je nutno se obracet na Českou školní inspekci.

2. Důvodnost k pobytu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Dle ustanovení § 42g zákona ...vyjádření o důvodnosti umístění s uvedením počátečního data důvodného pobytu zašle obecní úřad obce s rozšířenou působností ZDVOP di 8 dnů de dne doručení ohlášení o přijetí dítěte podle ustanovení § 42 odst. 12 zákona. Adekvátně vyslovená důvodnost předpokládá ze strany OSPOD znalost situace rodiny. V případě, kdy hlášení o přijetí dítěte obdrží OSPOD, který dítě v evidenci nemá, nemůže se k důvodnosti vyjádřit. Současně je také nutno ověřit, zda hlášení o přijetí dítěte obdržel místně příslušný OSPOD dítěte. Povinnosti stanovené ve vyhlášce (č. 473/2012 Sb.) dokládají, že i ZDVOP nese svoji vlastní odpovědnost za ochranu a naplňování lidských práva a svobod umístěných dětí, což nutně souvisí též s odpovědností za to, že pobyt dítěte ve ZDVOP bude vždy pokryt odpovídajícím právním titulem, které je způsobilý takové právní účinky vyvolávat, a jakož i s odpovědností za řešení situace, pokud tomu tak nebude.

3. Docházka dětí do školského zařízení

MPSV k této otázce však poukazuje na důvodovou zprávu k novele školského zákona č. 178/2016 Sb., podle které není ve smyslu zákona OSPOD dána jakákoliv donucující nebo kontrolní pravomoc a OSPOD tak může s rodiči spolupracovat v rovině poradenství, a to výlučně na žádost těchto rodičů, resp. s jejich informovaným souhlasem (poradenství nelze vnucovat a např. je předvolávat k podání vysvětlení na OSPOD).

V každém případě se na základě nedostavení k zápisu do školy nejedná automaticky o dítě ve smyslu ustanovení § 6 písm. e) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (pokud se samozřejmě nejedná o dítě, které již v evidenci OSPOD je).

Co se týče řešení přestupku, řešeného ve smyslu ustanovení § 182a odst. 1 písm. a) bod 2 školského zákona, tímto by se měl zabývat městský úřad. **Ne však odbor sociálních věcí, protože uvedený přestupek není přestupkem na úseku SPOD.**

4. Nahlížení do spisové dokumentace Om výkon kolizního opatrovnictví x výkon SPO

Na základě písemné žádosti OSPOD rozhodne o umožnění či neumožnění nahlížení do spisové dokumentace. OSPOD tak tedy buďto ve smyslu ustanovení § 55 odst. 6 písm. b) zákona rozhodne do 15 dnů ode dne doručení žádosti o jejím úplném nebo částečném odmítnutí (toto rozhodnutí musí být odůvodněné a přezkoumatelné). Forma rozhodnutí je usnesení, s možností podání odvolání v zákonné lhůtě. Identický postup se týká i nahlížení do spisové dokumentace Nom.

Z důvodu rovného postavení účastníků při soudním jednání, po dobu výkonu kolizního opatrovnictví, nelze umožnit nahlížení do části spisové dokumentace ochrany mládeže ani rodičům, kteří jsou ve vztahu k dítěti v řízení, v němž je orgán sociálně-právní ochrany procesním opatrovníkem jmenován, v kolizi zájmů, avšak pouze v tom rozsahu, který se dané záležitosti dotýká. Nelze však z tohoto důvodu zneprístupnit celou dokumentaci.

5. Správní řízení o uložení výchovného opatření

Rozhodnutí o uložení povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc podle § 12 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“)

Věcná příslušnost	Obecní úřad obce s rozšířenou působností
Místní příslušnost	Podle místa trvalého pobytu dítěte
Zahájení řízení	Výlučně z moci úřední
Povinné osoby	Rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu

Existují 3 skutkové podstaty pro uložení povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče:

- rodiče nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou **pomoc předtím doporučil,**

- b) rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem,
- c) rodiče nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.

Povinné náležitosti oznámení o zahájení správního řízení z moci úřední upravuje § 46 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), označení správního orgánu, vymezení předmětu řízení, jméno, příjmení, funkci a podpis oprávněné úřední osoby a lze jej spojit i s jiným úkonem, např. vyrozumění podle § 36 odst. 3 správního řádu.

Zahájení správního řízení z moci úřední lze účastníkům oznámit

- písemným oznámením,
- ústním prohlášením.

Řízení z moci úřední je zahájeno dnem, kdy bylo **oznámeno zahájení řízení prvním z účastníků**.

Rozhodnutí o uložení výchovného opatření podle §13 zákona

Věcná příslušnost	Obecní úřad obce s rozšířenou působností
Místní příslušnost	Podle místa trvalého pobytu dítěte
Zahájení řízení	Výlučně z moci úřední
Povinné osoby	Rodiče, děti, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo osoby mimo okruh rodiny

Obecné podmínky pro uložení výchovného opatření:

1. Uložení výchovného opatření vyžaduje **zájem na řádné výchově dítěte**.
2. K nápravě nedostatků ve výchově dítěte nevedlo **jejich předchozí projednání** podle § 10 odst. 1 písm. b) až d) zákona, tj. v případě úkonů činěných ze strany obecních úřadů, podle § 11 odst. 1 písm. a) a b) zákona, tj. v případě úkonů činěných ze strany obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, nebo uložení povinnosti podle § 12 odst. 1 zákona.

O výchovném opatření a povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc lze rozhodnout i současně.

4 druhy výchovných opatření:

- a) **napomenutí** dítěte, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,
- b) stanovení **dohledu** nad dítětem a jeho provádění za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte,
- c) uložení **omezení dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte**, která brání působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, zejména zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných vzhledem k osobě dítěte a jeho vývoji, nebo

- d) uložení povinnosti dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost **využít odbornou poradenskou pomoc, účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.**

V případě uložení napomenutí toto nemá trvání, nedohlíží se ani na jeho naplňování. V případě uložení dohledu je nutné uvést, z jakého důvodu byl dohled uložen. Cílem výchovných opatření je působit preventivně, motivovat do budoucna, nikoliv trestat. Obdobně je to v případě uložení výchovné povinnosti.

Účastníkem řízení o výchovných opatřeních je každý, o jehož právech a povinnostech je rozhodováno. Dítě je účastníkem vždy, stačí pouhá pravděpodobnost, že se řízení dotýká jeho práv. S tím souvisí i ustanovení opatrovníka nezletilému dítěti. Toto se týká prakticky všech případů, jedinou výjimkou jsou ty případy, kdy dítě má přiznanu svéprávnost rozhodnutím soudu.

Podstatné je se v **odůvodnění správního rozhodnutí vždy důkladně vypořádat s odůvodněním výroku a vyjádřit se ke všem podkladům ve správním rozhodnutí, a to z důvodu vyloučení pochybení pro nepřezkoumatelnost rozhodnutí.**

V případě, že OSPOD zjistí, že výchovné opatření splnilo svůj účel nebo změní-li se poměry ve stejném režimu, tedy správním řízení zruší uložené výchovné opatření.

Konkrétní kazuistiky byly diskutovány s dotčenými klíčovými pracovníky.